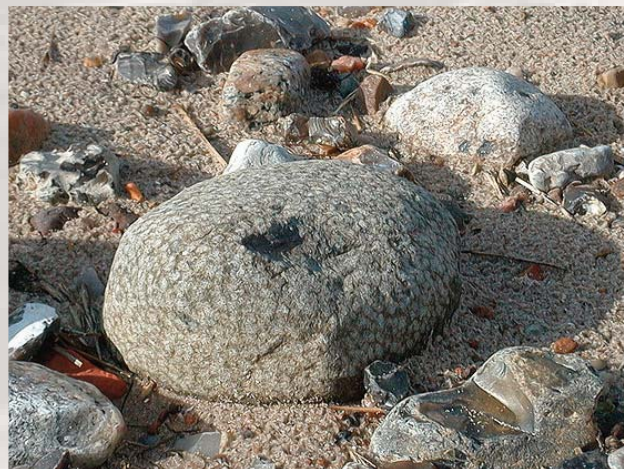

De mange sten på stranden ved Halk Hoved kommer alle fra klinten, fordi havet fjerner materiale fra klintens fod, så den øvre del af klinten til sidst falder ned på strandplanet. Her vasker bølgerne stenene rene for ler og sand, hvorved stenstranden fremstår som et rent Mekka for den besøgende. - Men hvad er sten i grunden?

Sten og bjergarter

Sten er løse brudstykker af bjerge, fjelde eller klipper. Selv strandsand er små bitte stykker fra et bjerg. Sten kaldes også for bjergarter.

Hver sten fortæller sin helt egen dannelseshistorie. Ved Halk kan man finde sten fra fjerne egne. Rhombeporfyr fra Norge, Kinnediabas fra Sverige eller kalksten med fossiler fra Østersøens bund. Alle er de bragt hertil af gletschere i løbet af istiden og vidner nu om. De forskellige bjergarter kan i dag give geologerne et fingerpeg om, fra hvilke retninger nogle af istidens gletschere kom til Danmark.

Den store sten midt i billedet er en Kinne-diabas ("blomkålssten"). Kinnediabas kendes fra Mellemsverige og vidner således om, at en gletscher fra nordøst har bevæget sig ned over Danmark i løbet af istiden.

Klinterne

Geologisk set er klinterne ved Halk Hoved komplekst opbygget. Her findes der aflejringer i form af moræneler og smeltevandssand fra ikke mindre end to helt forskellige nedisningsperioder (istider).

Foto: Tove Stockmarr

Klinterne ved Halk Hoved.

Nederst i klinten ses moræneler fra næstsidste istid – Saale. Over dette istidslægger ses tykke lag af sand og grus. Øverst oppe i klinten, vil man kunne se, at der ligger der to forskellige slags moræneler. De er afsat i den sidste istid - Weichsel.

Ved første øjekast ser det hele meget tilforladeligt ud, med pæne lag af moræneler, sand og grus. Men kigger man nærmere på lagene i klinten, kan man se, at de nærmest er stablet oven på hinanden, på samme måde som man kan skubbe et kortspil op, så de enkelte spillekort ligger hen over hinanden.

Gletscher fra Mellemsverige - "Nordøstfremstødet"

Kystprofilen ved Halk Hoved er nemlig langt fra den pæne og velordnede "lagkage-geologi" man kan iagttage ved de få Sønderjyske kystprofiler, der findes ude mod vest. Ved Halk viser lagene en tydelig forstyrrelse, som om nogen havde stablet alle lag på højkant, stejlt hældende mod nordøst. Og det er også præcist, hvad der er sket.

I løbet af sidste istid skred en gletscher fra nordøst (Mellemsverige) ind over Halk Hoved. Herved skubbede og rodede isen i de allerede afsatte lag, så det hele blev stablet på højkant.

Dette gletscherfremstød kendes fra rigtig mange lokaliteter i Østjylland. Det nåede aldrig at dække hele Danmark, men nåede kun frem til Hovedstilsstandslinien der danner en tydelig landskabsgrænse på langs af det meste af Jylland. Her stod isen stille i flere tusinde år, hvorved Danmarks nok vigtigste landskabsgrænse blev dannet. Hovedstilsstandslinien adskiller således det flade og sandede Vestjylland fra det bakkede og lerede Østjylland.

Afslutningsvis skal det nævnes, at fugle af og til kan hjælpe den geologisk interesserede i at kortlægge lag i stejle og utilgængelige klinter. De små digesvaler bygger nemlig deres reder, så man skulle tro at de vidste en hel del om geologi.

Digesvaler bygger gerne deres reder i selve klinten. Men det er bestemt ikke tilfældigt hvor, eller i hvad, byggeriet laves. Digesvaler bygger altid rede i lag af meget fint

HALK HOVED

sand. Man kan næsten kortlægge sandlagets udbredelse i klinter, hvor der yngler digesvaler. Rederne, som i virkeligheden er huler i klinten, styrter simpelthen sammen, hvis de bygges i for groft materiale som for eksempel mellemkornet sand. Ved Halk Hoved kan man derfor, ved hjælp af digesvalerne, se at der forekommer en del sandlag i den øvre del af klinten.

Foto: Tove Stockmarr.

I det tidlige forår kan man mange steder glæde sig over den lille forårsbebuder Føl-fod. Den er en såkaldt pionérplante og ses ofte at vokse på friske skred i klinten. I foråret er klinterne ved Halk næsten helt gule af føl-fod.

Halk Hoved

Hvem har spillet kort med lagene i Halk Hoved?

“At samle på sten er en interesse mange deler med arkæologer og høns” var der engang en geolog der skrev i indledningen til en artikel. Og sten er der nok af på stranden ved Halk Hoved, hvoraf rigtigt mange endda indeholder fossiler fra dyr, der levede i en fjern, fjern fortid. Husk også at kaste et blik på klinten. Den ser ud som om nogen havde spillet kort med den, for lagene er stakket på højkant, ligesom når man skubber kortene i et spil kort op over hinanden.

Hvor:
Halk Hoved ligger omkring 12 kilometer sydøst for Haderslev i Sønderjylland.

Koordinater:
55.190824
9.677378

Find flere steder på:
www.geus.dk/naturperler

GEUS

www.geus.dk

Tekst:
Geolog, naturvejleder Tove Stockmarr